

अनुसूचित जमाती व बिहरे पिढ्यांपिढ्या जंगलवासी

(वन हक्क मान्यता) अधिनियम 2006

वनोमेहे पिढीपिढी वस्तीकोईत रोते ओय पण जाआ हक्का नोंद नाहा ऐहला वनमें रोणारा अनुसूचित जमातीई व अन्य परंपरागत जंगल वासी वनपोऱ्योओ हक्क व वहीवाट मंजूर आप्योओय ते त्यापोओ लेखल्यो ओय नेताहा ऐहलाहा मंजूर आपीकोय व विहित कोयो ओय ऐहलीही वनजमिन या संदर्भामेहें हक्का नोंदी केईली व तो मंजूर कोईलो काजे जोजविनारे पुरावाआ रुपमेहे आराखडो पुरविलो विदेयक

या कोईलो वनमे रोणारे आदिवासी आना बिहराआ परंपरागत जंगल वासी मान्यता मिलीलो हक्का मे वनओ राखात वापरील्यो जेय विविधेतय राखील्लो आना पर्यावरणीय सारखो राखिल्लो याआ जबाबदारी व हक्क मिलीत होय आना त्त्यारी वनमे रोणारे आदिवासी व अन्य पिढ्यांपिढ्यो जंगल निवासाई उपजिवीका, दाणा राखिल्लोओ नक्की कोईत वन राखील्लो आना वादाळील्लो कोणाराआ यंत्र घने ओय.

आना ज्या अर्थी वनमेऱ्येऐ पर्यावरणीय व्यवस्थापानाआ आस्तीत्व टिकाळील्लो काजे व त्याआ शाश्वती कोता वनम रोणारे आदिवासी बिहरी पिढ्यांपिढ्या जंगल निवासी अंगभुत होय. त्याआ वडाबाहां जमिनीपोऱ्याआ आना त्याआ वस्तीस्थानोपोऱ्या जंगल हक्काआ वसाहत टाईमवेले तेहलुस स्वातंत्र्य भारत सीरकारी जंगल एकठेकाईत कोईलेवेले पुरे ऐहली मान्यता नाहा आपी त्यापो ऐतिहासिक अन्याय ऊवल्लु होय.

आना ज्या अर्थी जंगलोम रोणारे सीरकारी विकास कामोमेहे मायते पोडया ज्याहा आपाआ रोणारी जागे मोकलीला आयो ऐहला आदिवासीई आना बिहरा पिढ्यांपिढ्या जंगल रोणारे जंगलोम मे आवील्लो आना त्याहा वापरीलो जुने कालमें असुरक्षितपोओ उपयोजना कोईलो आवश्यक होय.

भारतीय गणराज्याहा तिन कमी साठ वऱ्हे ऐ विधेयक (कायदु) लोकसभा आघाडी रोत कोहु जोवे.

प्रकरण 1 : प्रस्तावना

1) संक्षिप्त नांव आना सुरुवात

या आधिनियमो आदिवासी आना बिहोरो पिढ्यांपिढ्या जंगल वासी वन हक्क मान्यता विधेयक 2006 ऐहलो कोता आवे.

2) तो जम्मु आना काश्मीर याआ राज्या सोडीत पुरा भारतामेहे लागु होय.

3) तो, केंद्र सीरकार शासकिय राज पत्रामें अधिसुचनेत्या पोरत जो तारिख नेमली ओय त्या तारखे पोरत अंमलबजावणी ओईत सेकतली.

2 व्याख्या

अ) आखे मिलीत वन संसाधन म्हणजे गावओए पिढ्यांपिढ्यारोत हिवोमे पिढ्यांपिढ्या सामाईक जंगल जमीन नेते धनगर जमातीई बाबतीम त्याआ हंगामे चाराई कोता वापरीते ओय ऐहलीही जमीन ज्या समाजोओ पिढ्यांपिढ्या अधिकार ओय ऐहला राखले जंगल / वासाडीलो जंगल आना अभयारण्ये आना राष्ट्रीय उद्याने याआसारखे सुरक्षित जागु मिलीत होय.

ब) कलम 4 पोट कलम (1) व (2) मेहे अधबवनारी प्रतिक्रिया आवश्यक कोता क्षेत्र ठरवितले.

“अडचणीमेहे पडल्ये” जंगलो मेच्या रोगारे जनवारे” म्हणजे सीरकारोओ नेमल्या जागे रोनारे अक्लोवाळु माहू आना आदिवासी कामकाज मंत्रालयामेहे एक प्रतिनिधी याआ रोयु ओय त्याआ हुशार माहूहु समीतीई सल्लु लेतकोईत खुली प्रक्रिया काजे केंद्र सीरकार पर्यावरण आना वन मंत्रालयाआ नक्की कोईत जाहीर कोईत राष्ट्रीय उद्याने आना अभयारण्यमाय ऐहली जागु, ज्याम शास्त्रीय आना वस्तुनिष्ठ निकषापो एकएक उदाहरणामेहे आ स्पष्टपणे नक्की ओल्या होय की, ओं क्षेत्र जंगलोम रोगारे जनावरे वधाळीलो कोउता तिहीमें भाग ने लेता अलोग मिकीलो गरोजो होय.

क) वनोमें रोनारा आदिवासी म्हणजे अनुसूचित जमातीमे ऐहलो सभासद नेते गट जो खासकोईत जंगलोम रोतलु आना जंगल जमिनीपो आपाहा खराखरा जिवीलो आधार लेतला होय यामे अनुसूचित धनगर जमातीनी तिहीमे मिलत आवतले.

ड) “वन जमिन” ताहा वनक्षेत्रमेहे ओय ते कोडलाबी वर्णा जमिन आना त्यामेहे ताबामेच्या जंगलो ज्याहा हिव नाहा एहले वने, ओमे, होय एहले जंगल नेताहा मनोमेहे विचार कोईत मेकले जंगल सांभालित मेहल्ये पेल रोटले सांभाले वने राष्ट्रीय बने आन जाखो जंगोल नेताहा आखे सांरभित होमले ओय.

ह) “वनोपोओ हक्क” ताहा कलम 3 मेहे खुलासू कोयुऊ एहलू वनोपन्यु हक्क

फ) “वनग्राम” ताहा कोडलाबी राज्य शासना वनखाते वनक्षेत्र याआ मायतमे वनीकरणा कामुकाजे बोहाडली वस्ती नेते वनों रक्षणो प्रतिकोये ज्या गावुमें वन गावुने रुपांतर ओये ओय एहले गांव वन जमाबंदी गावे ठाग्या इत्यादी कोडाबी नावोंपो होमजाणारी गांवे आना शासनो परवांगी आपी ओय त्याआ लागवडी आना बिहरा वापरीली जमिन मिलतीली ओय

ख) “ग्रामसभा” ताहा गावुमेरे आखे डाय माहुहू, बोई बादाने आवे एहली पुरो सहभाग ओय एहली ग्रामसभा आना ज्याआ राज्यमें पंचायत ने होय तीही पाडा, टोला आन बिहरे जाती रिवाज गावसंस्था आना निवडील्या गांव समिती

स) “वस्तीस्थानोमेहे” आदिम आदिवासी जमाती, शेतीपेल समाज आना बिहरे जंगलवासी आदिवासीई रुढ आना मिकयो ओय आन सांभालिलो ओय त्याआ जंगलोमेच्ये वहतीजागु होय त्याआ क्षेत्र मिलीत होय.

च) “गौण वनोपज” ताहा बोंगले अवाली या रोट आखे वनस्पतीजन्य डोगोमेच्या वस्तू टोको साडे बुंधे, फुले, वेत, टसर, कोष, मध, मेण, लाख, टेंबरा पालु, ओघडो साडे, कांदे, मुले, या हारखे बिहरेबी डोगोमेच्या वस्तु या समावेश ओवेहे

ज) “नोडल एजेंसी” ताहा कलम 11 मेहे नक्की कोएली नोडल एजेंसी.

झ) “जाहीरनामा” ताहा सीरकारी राजपत्रामे प्रचार कोयु ओय तो जाहिर नामु

र) “विहीत” ताहा याहा अधिनियमामं ठरवित आवे आये त्याआ नियमावाही.

म) “अनुसूचित क्षेत्र” म्हणजे संविधानाओं कलम 244 पो.कं. (1) मेहें लेखल्यो ओय ऐहलो कोडलबी अनुसूचित क्षेत्र

भ) “चिरंजीवी वापरो” अर्थ जैवविविधता अधिनियम 2002 कलम (2) मेरों पोटवाक्य (0) मेंहे अर्थ प्रमाणे ओय.

ठ) इतर पंरपरागत जंगलवासी म्हनजे ऐहले सदस्य नेतांहा गट जो 13 डिसेंबर 2005 पेल कमीत कमी तीन पिढी खासकोईत जंगलोम रते ओय आना जे वन नेताहा वनजमिनीपों आपा खन्याखुन्या जिविलो साधनो कोंता अवलंबुन होय.

स्पष्टीकरण : याआ पोटकलमाआ पिढीई अर्थ 25 वर्षाआ कालावधी ओय.

औ) गाव म्हणजे

- 1) स्वशासन कायदा 1996 मायते कलम 4 मेहे पोट कलम (b) मेहे संदर्भ ओय ऐहलो ग्राम नेते.
- 2) अनुसूचित क्षेत्राव्यक्तिरिक्त पंचायती संदर्भमेहे कोढलेबी राज्याआ कायदा गांव ऐहे होमजालो क्षेत्र नेते
- 3) वनगांवे, जुनी वहती, नेते वहतीजागु आना सर्वे नाहा कोये ऐहलेगांवे गांव कोते जाहिर ऊवे ओय नेते ने ओय.
- 4) ज्या राज्यात पंचायत नाहा तीही कोढलाबी नांव ओलखीणारे परंपरागत गांव त) वन्यजिव म्हणजे वन्यजिव (संरक्षण)राखोल्यो अधिनियम 1972 ओ अनुसूचित 1 ते 4 मे नमुद कोया ओय नेते जगलोम रानटी जोडणारे कोढलुबी चान्यआ कोढलीबी जात.

प्रकरण 2 : वन हक्क

3) जंगलोम रोणारा आदिवासी आना बिहरा पिढ्यांपिढ्या जंगलोम रोणाराआ हक्क

1) याआ आधिनियम हेतु कोता जंगलोम रोणारे आदिवासी आना बिहराआ जलमा जलम जंगलम रोणारा आखाआ जंगल जमिनीपो डोगो हक्क ओगो लेखल्यो होय. ओ हक्क खाजगी नेते आखामिलीत नेते बेन प्रकारो आमा ताबामेहे ओय.

अ) जंगलोम रोणारा आदिवासी आना बिहरा पिढ्यांपिढ्या जंगलोम रोणाराआ एक नेताहा जाखे सभासद, त्याआ वस्तीकोता नेताहा पोटू पोहीलो काते खेडीलो ऐहला कोढलाबी खाजगी नेते सामुदायीक ताबामेरी वनजमिन राखील्लो आना त्यापो रोडलो हक्क

ब) कोढलाबी नावोवाई ओलखीला निस्ताराहोस आना कोढलेबी राज्याआ परंपरागत प्रथेऐ नुसार राजवाडु, जमिनदारी, नेते कोढलाबी कारभारो मेहे वापरीता ओय ऐहला हक्क

ड)) जैवविविधता उपलब्ध हक्क व जैवविविधताआ आना रुडीप्रमाणे विविधता या संदर्भामे वैधिक संपदे आना परंपरात श्रानओ आखा मिलीत हक्क

1) असे पोओ रोते पर्यत लेखील्लो कोल्या हक्क समाविष्ट ने ओय पण वनम रोणारे अनुसूचित जमाती नेते बिहरे परंपरागत जंगलवासी परंपारीत रुढीरी वापरुम ओय ऐहलो बिहरे कोढले बी हक्क पण त्याआ कोढलाबी जाती वन्य जनावारोओ शिकार कोईली नेते त्याहाँ तोईलो नेते त्याआ शरिरोओ कोढलुबी भाग काडीलु याआ हक्क हक्काआ समावेश ऊवनारु नाहा

2) जो अनुसूचित जमाती व बिहरु परंपरागत जंगल निवासी ही 13 डिसेंबर 2005 पेल् कोढलाबी प्रकारोओ वन जमीनीपो कोढाबी कायदयशिर ओडीलेदे ओय नेते विस्तापित कोये ओय ऐहला जागपोओ पुनर्वसन अधिकार ज्याआ पर्यायी जमिन मिलील्लो हक्क मिलू ओय.

3) वनसर्वधन कायदा 1980 मे कालुबी अंतर्भू ओय तेबी शासकिय व्यवस्थापना नोसे ओय त्याआ निम्मलिखित सुविधा कोतो ज्याआ एकेकेआ हेक्टरोपासाडी पंच्यात्तरोरु आंखे साडे तोडीलो नाहा ऐहलाहा वनजिवनोओ रुपांतर कोईलो तरदुत केंद्र सरकार कोऐ 1) शाळा, 2) दवाखाना, नेते हॉस्पिटल 3) अंगणवाडी, 4) सस्तभाव दुकाने, 5) विदयुआना दुर संचाल लाईन, 6) तलाव व बिहरा गौण जलारोय पिलो पाई

ऊर्जा स्रोत 11) कौशल्य विकास आना धंदु शिक्षण केंद्र 12) रस्ते आना 13) समाजो मंदिर

वनजमिनीओ ऐहले रुपंतर कोईलो केवळ निसे अटी पोओ परवांगी आपोही

1) याआ पोटकलमाआ नमुद कोलोहो याबाबीकोता रुपंतर कोता आपणारे रामजमिनो क्षेत्र अलग अलग प्रकरणा एक हेक्ट्रोरो रोते कमी ओय.

2. तेहलाहे विकास प्रकल्पाहा या अंटीपोओ परवांगी आवे कि त्याआ शिफारस ग्रामसभोमें कोहु झजवे.

प्रकरण 3 : जंगलो हक्क मंजूरी , पुनर्स्थापना आना ते आपीला कारणे आणि जोडीला मुद्दा

4) डोगोम रोणारा आदिवासी बिहरे जलमा जलम जंगलवासी जंगलो हक्क मंजूरी देलो आना ते आपीलो.

1) ओमे होय त्याआ कोढलुबी कायदामेहे कोढलबी अंतर्भुत ओय तेबी आना या आधी नियमाआ अधीन केंद्रशासन या द्वारे निसे मांहू हक्क मंजूर कोइत आपीलो

अ) जिया राज्यामेहे नेता हा राज्या क्षेत्रामे तो आदिवासी कोते जाहीर केाल्यो होय ऐहला वनमे रोणाराआ आदिवासीई कलम 3 मेहे कोयू हू तिया आखा वन हक्क

ब) बिहरे जलमा जलम डोगोम रोणाराआ कलम 3 मेहे लेखित मेक्युहू एहला आखा डोगो, जगलो हक्क.

2) डोगोमेच्ये जनावरो संभालेली कोजे कोडोजने जाहू जोजवे एहलो जागु बनाविलो काजे,एखु वा डोगोमेहे आग लागी ओय जाहा डोगोमेच्या जनावरोहो मेकुहू काजे अभ्यारण्ये तेनाहा राष्ट्रीय उद्यान या कायदामेहे लेखल्या एहलो मंजूरी आपी देय डोगोकायदामेहे फासाळी सुधार कोअता आवेहे पोन या काअता, निसे आपी कोठ माने सिवाय कोठलाबी डोगो अधिकार मानणारा पुर्नस्थपना नेतेहा त्याहा हक्क कोटुज ने काडीज सकेहे.

अ) विचारोमेहे ओय एहला इलकामेहे कलम 6 मे लेख्यो हक्क मंजूरी आना आपीलो प्रक्रिया पुरी कोईही.

ब) डोगो जनावरे (संभाळीलो) कायदु 1972 निसे अधिकार वापर कोईत राज्य शासनो एहलु खाते संबंधित यंत्रणे ऐ प्रस्तापित कोये हे त्या आ क्षेत्रामे वन्य जिवाआपैकी त्या जातीवालआ व त्याआ रोईलो जागु धोकू उवित कोईलो काजे आना पोईत ने मिले एहलो नुकसान कोईलो काजे पोता ने आवनाने नुकसान कोईलोकाजे जंगल हक्क धारकाआ तिही हजर,नेते कृती पुरी होय.

इ) आरी रोअलो बिहरु हाजु कोढलुत हाजु जागु नाहा ऐहे कोईत राज्य सीरकार अंदाज काढल्यु होय.

ई) केंद्र शासनाआरी मिलविते सेकेहे एहलु कायदु आना रितीवाही दुखाया माहुहू आना डोलु कोईत रोणारा माहू आना गरज पुरी कोईत आपणारो आना दुखाया माहूहू हाजु कोईत कीयज नी ऊवे एहली पेट पोहाहू जोजवे, फासो तिहींस बहाळीलो जोजवे, नेतेहा बिहरा कोढालाबी पेकेंज तियार केयो आना एहली माहिती या माहूहू आपीली होय.

उ) प्रस्तावित पुर्नस्थापना आना पॅकेज बारामा संबंधित क्षेत्राना ग्रामसभे पुरी माहिती आपीत ग्रामसभेए मुक्त लेखी संमिती/ मंजूरी लेदली होय.

ऊ) शब्द देनलो शे अहलो पॅकेज आरी पुर्नस्थापने जागोही जमिन / खेत उपलब्ध पुर्ण कोउय्या शिवाय कोढाबी पुर्नस्थापन कोता ने आवे वन्यजिव सर्वधना कोता वन हक्क धारकाहा जो आणीबाणीं ग्रस्त वन्यजिव वस्थीस्थानाम रोते उसलीत इतर ठिकाणापो बोहळीलये ओय ते क्षेत्र थोडाक दिहाकी राज्य अथवा केंद्र शासन नेते बिहरो केडावने त्याआ रुपांतर ओनारो नाहा.

3) संबंधित वनोम रोणारे आदिवासी व बिहिरा जलमाजलम जंगलामे रोनारा, जंगल जमीनीपोच्या ताबो 13 डिसेंबर 2005 पेहलो ओहू जोजवे. या अटीपो कोढलीबी राज्यामे नेते केंद्र शासीत प्रदेश मे जंगलोमेच्या रोणारे आदिवासी आना बिहरे जलमाजलम जंगलोम रोनारे जंगल जमिन व त्याआ वस्तीस्थाने ईया बाराम जंगल हक्क तिया कायदा निसे मंजूर कोनारा आना आपनारा ओय.

4) पोट कलम (1) मेहे आपल्यो हक्क वारसा, परंपरे खोडीत बिहराआ कोढलाबी मार्गावाही हस्तांतरीत कोता ने आवे. वेहवाल अेहलाआ माहू बाबतीत ओ हक्क माटी - बोयोमिलीत नावे लागेहे आना ऐखला कूटूंब प्रमुखाआ बारामा त्या नांवे लेखल्यो जाये. पोहल्यु वारसा अनुपस्थित त्याआ वारसाआ अधिकार आहने नातामे माहूपोओ आपु झोजवे.

5) बिहरे सोय कोया शिवाय जंगलोम रोणारे आदिवासी नेते बिहरा जलमा जलम जंगलोम रोणारा कोढलोबी माहू त्याआ जंगल हक्क मंजुर कोईत ते तपासलो प्रक्रिया पुरी कोया शिवाय त्याआ वहीवाटी निसे वनजमिनीपो रोते ओडीत काढल्ये नेता हा त्याहा माहूहू काढता ने आवे.

6) जिही पोटकलम (1) निसे मंजुरी कोईलो होय आना आपल्यो होपल्यो होय ऐहला डोगोपोच्योओ हक्क कलम 3 पोट कलम 1 (2) मेहे खेलीलो कोल्या जमिनी बरामेहे ओय तिही एहली जमिन ओ कायदू लागु पोडयु' तारखे कोढलुबी माहू नेते परिवार नेते डोलु वहीवाटीत ओय आना त्यापो हक्क प्रत्यक्ष वहीवाटी क्षेत्रापुरतू ओय. पन कोढलीबी परिस्थिती ऐ क्षेत्र 4 हेक्टर जाखो रोणारो नाहा.

7) वन हक्क या कायदाम लेखल्या/ कोयीही अट आना इतर भोजापोराते मुक्त एहे आपणारा, ज्यामे वनसवर्धन कायदा 1980 प्रमाणे परवाना, सालु भावोवाई किंमत आपणारा, भरपाई वनीकरण कोनारे या अटीई मिलित ओय.

ऊ) शब्द देनलो शे अहलो पॅकेज आरी पुर्नस्थापने जागोही जमिन / खेत उपलब्ध पुर्ण कोउय्या शिवाय कोढाबी पुर्नस्थापन कोता ने आवे वन्यजिव सर्वधना कोता वन हक्क धारकाहा जो आणीबाणी ग्रस्त वन्यजिव वस्थीस्थानाम रोते उसलीत इतर ठिकाणापो बोहळीलये ओय ते क्षेत्र थोडाक दिहाकी राज्य अथवा केंद्र शासन नेते बिहरो केडावने त्याआ रुपांतर ओनारो नाहा.

3) संबंधित वनोम रोणारे आदिवासी व बिहिरा जलमाजलम जंगलामे रोनारा, जंगल जमीनीपोच्या ताबो 13 डिसेंबर 2005 पेहलो ओहू जोजवे. या अटीपो कोढलीबी राज्यामे नेते केंद्र शासीत प्रदेश मे जंगलोमेच्या रोणारे आदिवासी आना बिहरे जलमाजलम जंगलोम रोनारे जंगल जमिन व त्याआ वस्तीस्थाने ईया बाराम जंगल हक्क तिया कायदा निसे मंजूर कोनारा आना आपनारा ओय.

4) पोट कलम (1) मेहे आपल्यो हक्क वारसा, परंपरे खोडीत बिहराआ कोढलाबी मार्गावाही हस्तांतरीत कोता ने आवे. वेहवाल अहलाआ माहू बाबतीत ओ हक्क माटी - बोयोमिलीत नावे लागेहे आना ऐखला कूटूंब प्रमुखाआ बारामा त्या नांवे लेखल्यो जाये. पोहल्यु वारसा अनुपस्थित त्याआ वारसाआ अधिकार आहने नातामे माहूपोओ आपु झोजवे.

5) बिहरे सोय कोया शिवाय जंगलोम रोणारे आदिवासी नेते बिहरा जलमा जलम जंगलोम रोणारा कोढलोबी माहू त्याआ जंगल हक्क मंजुर कोईत ते तपासलो प्रक्रिया पुरी कोया शिवाय त्याआ वहीवाटी निसे वनजमिनीपो रोते ओडीत काढल्ये नेता हा त्याहा माहूहू काढता ने आवे.

6) जिही पोटकलम (1) निसे मंजुरी कोईलो होय आना आपल्यो होपल्यो होय ऐहला डोगोपोच्योओ हक्क कलम 3 पोट कलम 1 (2) मेहे खेलीलो कोल्या जमिनी बरामेहे ओय तिही एहली जमिन ओ कायदू लागु पोडयु' तारखे कोढलुबी माहू नेते परिवार नेते डोलु वहीवाटीत ओय आना त्यापो हक्क प्रत्यक्ष वहीवाटी क्षेत्रापुरतू ओय. पन कोढलीबी परिस्थिती ऐ क्षेत्र 4 हेक्टर जाखो रोणारो नाहा.

7) वन हक्क या कायदाम लेखल्या/ कोयीही अट आना इतर भोजापोराते मुक्त एहे आपणारा, ज्यामे वनसवर्धन कायदा 1980 प्रमाणे परवाना, सालु भावोवाई किंमत आपणारा, भरपाई वनीकरण कोनारे या अटीई मिलित ओय.

प्रकरण 4 : वन हक्क आपणारा प्राधिकरणे

आना त्या रित

6) जंगलोम अनुसूचित जमाती आना बिहरा पंरपरागत जंगलवासीई वन हक्क तियाहा आपीलोजाजे प्राधिकरणे आना काम कोईलोओ पध्दत

1 या कायदाआ नीसे जंगलोम रोनारे अनुसूचित जमाती आना बिहरा पिढीपिढी डोगमरोणारे/जिवणारा याहा आपता आवे अहेलोहो एका माहू काजे नेताहा आखाहा नेताहा बेनू प्रकारोओ वन हक्काआ रुप आना तो केतोहो वादयोहो ओ ठरविलोओ प्रक्रिया सालू कोईली काजे ठरवित आपिही ती पध्दतीवाही ग्रामसभा दावू मान्य कोईत तो एक्टा कोईत तापासित आना शिफारस कोअलयो आखा दाव्यामेहे जागामेरी हिव देखाडनारु नकाशु तियार कोईत त्यासंबंधीमेए एक प्रत उपविभागस्तरीय समितीही आपुहू पोडे.

2 ग्रामसभे ठरावोवाही दुखाले नाराज उवले कोडलाबी माहूहू पोटकलम (3) अन्वये ओवराव ल्या उपविभाग स्तरीय समितीही विनंती अर्ज कोअता आवे ते समिती या अर्जाआ विचार कोईत तियाआ निकाल काडे. पण ग्रामसभे ठराव कोअली तारखेरोत साठ दिहोओ मायते ऐहेलूहू विनंतीअर्ज कोहू जोवे.

तेहेलोज बांदाला माहूहू तियाहा बाजू मांडीलोज हाजी ते संधी ने आपीओय तेबी ऐहेलू कोडलुबी विनंती अर्ज त्या विरुध्द निकाली काढता ने आवे.

3. ग्रामसभे संमत कोअल्यु ठराव तपासिलोकाजे राज्य सरकार उपविभाग स्तरापोओ समितीई गठन कोए ऐ समिती वन हक्काआ नोंदी तियार कोईत तियाआ उपविभागीय अधिकाऱ्यावाईही जिल्हा स्तरीय समितीही सेवोटोल्यु फैसलु कोईलो काजे सादर कोअता आवे.

4. उपविभागस्तरीय समिती जो फैसलु आप्युहू त्या फैसलावाई दुखाअल्या (बाधित) माहूहू अहेला निर्णयोओ तारखेरोत तिनविही दिहोओ मायते जिल्हापातळीपो समितीही विनंती अर्ज कोअता आवे. जिल्हापातळीपो समिती या अर्जाआ विसार कोईत तो निकाल काडे.

पण ग्रामसभे कोल्या ठरावाविरुध्द थेट जिल्हास्तरीय समितीही कोडालाबी विनंती अर्ज आपता ने आवे प्रांतपातळीपो समितीही अर्ज आपीत निर्णय उवे तिही जिल्हापातळीपो समितीही अर्ज कोअता आवे.

तेहेलोज दुखाअला माहूहू तियाआ बाजू मांडीलुई हाजी ते संधी ने आपे तेबी अहेलूहू कोडलुबी विनंती अर्ज तियाविरुध्द निकाल काढता ने आवे.

5. उपविभागस्तरीय समिती तियार कोल्यु हक्काआ नोंदी तापासित त्याहा सेवटलु मंजुरी आपिलोकाजे राज्य शासन जिल्हास्तरीय समितीई बनावयीही.

6. वन हक्का नोंदी बाबतीमा जिल्हापातळी समितीई फैसलु सेवोटल्यु आना कोहुंजपोडे
7. वन हक्क मान्य कोईलोओ आना ते देओलो कोईलो ओ यी प्रक्रियेपोओ देखरेख मीकीलीकाजे, तेहेलोज नोडल एजन्सीईपोरोत मागल्यो माहितीई कागदपत्र आना अहवाल मान्य कोईलाकाजे राज्य शासन एकी राज्यपातळीपोओ देखरेख समितीई बनावीली.
8. प्रांतपातळीपो समिती, जिल्हापातळीपो समिती आना राज्यपातळी देखरेख समितीईपोओ आखाहा राज्य सरकारोओ रेवणी, फॉरेस्ट आना आदिवासी कामकाज खाताआ अधिकारी, आना त्या-त्या पातळीपोच्योओ पंचायत राज्य संस्था हाजू त्या पातळीपोओ निवडील्यो तीन सभासद रोये. त्यामेहेरोत बेन सदस्य आदिवासी माहूहू ओय आना एक तेबी बोयोओ सभासद रोये.
9. उपविभागपातळी समिती, जिल्हापातळी समिती आना राज्यपातळी देखरेख समिती याआ रचना कामे आना ऐ कामे पूरे कोईलोकाजे ते वापरीली कामोओरित ए त्या निवडीत आपी ओय तेहे कोईत रोय.

प्रकरण 5 :- गुनू आना दंड

7. प्राधिकरणोह नेताहा समितीई सभासद नेताहा सीरकारी साहीब या कायदानिसे कोईहे ते अपराध

जोयो कोडलेबी प्राधिकरण नेताहा समिती नेताहा सीरकारी साहीब नेताहा प्राधिकरणाआ सदस्य या कायदाआ निसे कोडलीबी ठराव नेताहा त्यानीसे कोडलेबी नियमाविरुध्द हाजु ने रोतो ओय तियाहा या कायदानिसे गुन्हेगार माने आना तियाआ विरुध्द कारवाई आना 1 हजार रुप्याआ दंडा आपूहूं पोडे.

8) गुन्हा नोंद

ग्रामसभेऐ एखी ठरावसंदर्भामेहे जंगलोमेहे रोणारा आदिवासी नेताहा कोडालाबी उपोह प्राधिकरणा विरुध्द ठरावोवाही ग्रामसभे, राज्यपातळी देखरेख समितीही 60 दिहोमरोत कमी ने रोय, ओहेलाहा टेमोओ नोटीस आपी ओय आना राज्यपातळी देखरेख समिती ऐहेलाहा प्राधिकरणाविरुध्द कारवाई कोअयी ने ओय ऐहलीही परिस्थिती ने ओय तेबी कोडलेबी न्यायालय या कायदाआ कलम 7 नीसे गुनाम ने लेय.

प्रकरण 6 : संकीर्ण बाबी

9. प्राधिकरणाचे सदस्य सार्वजनिक सेवक रोताहा.

चौथ्या प्रकरणामेहे लेखल्य कोयूहू त्या प्राधिकरणाआ आखाआ सदस्य आना या कायदापोरोते अधिकार आपल्यु कोडलेबी अधिकारी भारतीय दंड संहिते कलम रु. पोरोते सार्वजनिक सेवक मानाय.

विसारवाही कोया कामोहो आधार

1) कोडलाबी अधिकारी नेताहा केंद्र नेताहा राज्य सरकारोओ कोडलाबी कर्मचारी या कायदा पोरोते हाजा विसारोवाई कोअल्या नेताहा कोईलोओ ठरविल्यो कामोउकोअता तियापोओ दावु फिर्याद नेताहा कायदेशिर प्रक्रिया चालविता ने आवे

2) या कायदाआमायते हाजा विसारोवाई कोअल्या नेताहा कोईलोओ ठरविल्यो कोडलाबी कामोवाही उवल्या नेता उवणारा नुकसानोओ काजे राज्य नेताहा केंद्र कर्मचारीपोओ दावू फिर्याद नेताहा कायदेशिर प्रक्रिया चालविता ने आवे.

2) चौथ्या प्रकरणामेहे उल्लेख कोअल्या प्रधिकारणोआ अध्यक्ष, सचिव, अधिकारी नेताहा बिहरा कर्मचारी या कायदापोरोते हाजा विसारोवाही कोअल्या कोडलाबी कामोकाजे तियापोओ दावू नेताहा, कायदेशिर प्रक्रिया चालविता ने आवे.

11) नोडल एजन्सी

या कायदाआनिसे तरतुदीई अंमलबजावणी कोअजा केंद्र सरकारओ आदिवासी कामकात मंत्रालय नेताहा केंद्र सरकारोओ वाही निवडील्या एखा अधिकारी नेताहां प्राधिकरण ओ नोडल एजन्सी कोते काम पाले.

12) केंद्र सरकारोओ सुचना आपीलो अधिकार

चौथ्या प्रकरणामेहे उल्लेख कोअल्या आखा प्राधिकरण जे या कायदाआमायते राबवहु कोअली तो केंद्र सरकार आपाआ साधारण नेताहा विशिष्ट लेखी निर्देशोओ विसमे रोये.

13) ओ कायदू बिहरा कोटलाज कायदाह नियम ने काडे

या कायदामेहे नेताहा पंचायती (अनुसूचित क्षेत्राकाजे विस्तारित) अधिनियम 1996 मेहे तेहेलीही याअरोते बिहरी तरतुद कोअयी ओय जर ते सोडीत या कायदामेहे नियम बिहरी चालु कायदामेहे रोते नियम बुस्सीत ने लेता त्यामेहे भर टाकणारो रोये.

14) नियम बणाविलो अधिकार

1) या कायदामेहे नियम चालु जिवनोमेहे लेता विलोकाजे केंद्रशासन सरकारी राज पत्रोरा अधिसुचनेवाही आनं या आगोओ प्रकाशनोओ अधिन रोते नियम गठीत बणावल्ये

2) असे साधा अधिकारोबारोम पूर्वग्रह न बाहगता मुख्यत निम्नलिखित आखा नेताहा कोढलीबी पेलो देखो निसे पालीलो मनमेन्हु चुकीन विचार कोअता एकुज खास गट निसे आपीही आखी नेताहा कोढलली बाबतीम नियम कोअता आवे.

- अ) कलम 6 मेहे नमूद कोअल्या कार्यपध्दतीबदल कायम रितीवाही माहिती आना तपशिल
- ब) जंगलोपोन्योओ हक्क पालीलोकाजे कलम 6 मेऐ पोट कलम 1 पोरोट दावू मान्य कोईलोओ ते आखे एकीज जागे मिलविते तापासीले आना आखा शिफारस मिल्या ओय तिया दाव्यामेऐ क्षेत्राआ सीमा देखाडनारु नकाशु तीयार कोईलोओ याबाबतोओ कामोपदध्त तेहेलोज या कलमोमेऐ पोटकलम बेनोपोरोत पोरोते उपविभागपातळी समितीही विनंतीअर्ज सादर कोईलोओ रीत
- क) कलम 6 अ पोटकलम 8 पोरोते उपविभागपातळी देखरेख समितीपोओ नेमणुक कोईलोओ राज्यशासनोओ महसूल वन आना आदिवासी कामकाज खाताआ आधिकाऱ्याआ श्रेणी
- ड) कलम 6 आ पोटकलम एकोपोरोत पोरोते उपविभागपातळी समिती जिल्हापातळी समिती आना राज्यपातळी समिती याआ नेमायदा कामे आना ऐ कामे पुरे कोईलोकाजे त्या जिवनोमेहे लेताविलोकाजे कामारित
- इ) केंद्र सरकारोवाईही या कायदाआनिसे कोअल्या आखा नियम कोयाअफाटी माहरित माहरी एक नेताहा बेन नेताहा जाखे सत्रे मिलावित बोणावाल्या 30 दिहोओ टेमोमेहे लोकसभेए आखा बढल्यामाहो मांडल्यो जाय उसे लिखी कोअल्या सत्र.

सेलाईलोआगाडी जर बेनू सभागृहामेहे त्या नियमोमेहे थोडुक बदल कोईलोबाबत नेताहा तो ने बोदलीलोओ संम्मती उवी ते तीहीअफाटी परिस्थितीसे ते नियम एकतर सुधारित रुपोमेहे परिणामकारक रोये नेताहा तो नियम ने रोय पोण ऐहलीही सुधारणा कोईलोआगोओ नेताहा नियम कट कोईलोआगोओ या नियमोनीसे थोडी कारवाई कोअली गोयी ओय तर तीई वैधते रहे यावाही बाधा ने आवे.

के.एन.चतुर्वेदी

भारत सरकारो सचिव

आदिवासी आना बिहरी पिढयान पिढया जंगलोमरणारे जंगलवासी (जंगलो हक्क मान्यता) अधिनियम 2006 निसे होय

संक्षिपत नाम, व्याप्ती व प्रारंभ

- 1) या नियमोहो आदिवासी आना बिहरा रुढीपोरोते जंगलम रणारे (वनहक्क मान्यता) नियम 2007 कोल्यो जाय
- 2) तो जम्मु आना काश्मीर राज्यारोते बिहरा आखा भारतोहो लागु पोडे
- 3) तो शासकिय राजपत्रोम प्रसिध्द कोअल्या तारखेरोते अंमलोमेहे आवे.

2) व्याख्या

1) या नियमोमेहे

अ) कायदू ताहा अनूसूचित जमाती आना बिहरा परंपरागत जंगलवासी (वनहक्क मान्यता) अधिनियम 2006 (2007 ओ 2)

ब) खन्या खुन्या जिवीलोओ गरजा म्हणजे कायदाआ कलम 3 मेरे पोटकलम 1 अ 1 (1)

क) आना (b) मेरे तरतुदी पोरत वनजमिनीपोन्योओ जिवजिवोओ कोअल्या लागल्या तिहीमेए कामाअल्या उत्पन्नापो रत नेताहा त्या उत्पन्न वेसिलो पो रत स्वताःआ कूटूबाआ जिवीलो गरजा पुरी कोईली.

ड) दावेदार ताहा या कायदामेहे जास्ती हक्क मान्य उवूहूँ जोवे आना उवूळहूँ जोवे आना आपु जोजवे एहला कोम दावा कोओ नार माहूऊ गट, कुटूंब, नेताहा मेलू,

इ) या कायदामेरे कलम 3 मेरे पोट कलम 1(c) मेहे गौण वनोपजाआ विनियोगोमेहे जिविलो काजे ऐहलाहा वनोपजाआ ते जमा कोओनारे माहू ने ताहा मेलू कोअल्या नेताहाँ वेसिलो त्या काजे स्थानिक प्रक्रिया मुल्यवर्धक मुनकांपारोत सायकल पोरत नेताहाँ गाडा वाआही जंगलोमेहे वहोयतो त्यामेहे मिलविता आवतोलो.

ई) वनहक्क समिती ताहा नियम 3 या निसे ग्रामसभा तिये आखी एकिज जागेहे कोयीही समितह

उ) कलम ताहाँ कायदया मेच्यु कलम

2) या निमयमेहे वापरील्यो आना व्याख्याच नाहा कोयी पन कायदाम व्याख्या कोअल्या शब्दा आ अर्थ कायदाम नेमल्या अर्था सारख रोनारं.

3) ग्राम सभा

ग्राम पंचायत ग्रामसभा हादेताहाँ आन ग्रामसभाआ पैल्ला बैठक तिया उमेदवारोमेहे रोट दोहो जोओ मेहे रोट एक बीने कमी रोनारु आना पंधरामेहे रोटएक बेन जास्ती रोनारु याँ आखा उमेदवारोहो वन हक्क समिती निवडीनारी ज्या मेहे किमान 1/3 एका तीन भागोमेहे रोट उमेदवार आदिवासी रोणारा आना भागोमेहे बाया रनाच्या तो ने ओय ताहाँ आदिवासी मेहे उमेदवार ने ओय तिही कमीत कमी 1/3 सदस्य बाया रोणाच्या.

2) वन हक्क समिती एक अध्यक्ष आना एक सचिव या निवड कोईत तियाआ माहिती उपविभागपातळी समितीही आपनार

3) जाहाँ एखु वनहक्क समितीई उमेदवार स्वताहाआ वनहक्काआ दावेदार बी रोणारु ताहाँ तापसनी प्रक्रियामेहे सहभागी उवनारुने ग्रामसभाआ कामे

4) ग्रामसभाआ कामे

1) ग्रामसभा

अ) वनहक्काआ स्वरुपे आना व्याप्ती ठरविल्याआ प्रक्रिया आलु कोए आना त्या संबंधिई दावे मानित तियाआ सुनावणी कोए

ब) वनहक्काआ दावेदारोओ यादी तियार कोए आना केंद्र सरकारोओ आदेशोवाही ठरविल्या दावेदारोओ बाबतीम आना तियाआ दाव्याबाबतीम माहिती होय ते नोंदवही तीही मिके

क) फायदा लेणारा माहुह मेलू माहुहू आना तीही संबंधित अधिकारोहो पुरी संधी आपीत कोईते वन हक्कापोरीई दाव्याबाबतीमे एक ठराव संमत कोए आना तो उपविभागस्तरीय समितीही देखाडे

ड) कायदामए कलम 4 मेहे पोटकलम 2 (e) नीसे पुनस्थापना, पॅकेजोओ विसार कोईत त्या बाबतीम हाजू ठराव संमत कोए.

इ) कायदामेए कलम 5 मेहे तरतुदी पोरोत वन्यजिव आना साडे आना जिवजंतू प्राणी रक्षण कोईलाकाजे आपामेआओ उमेदवारोमेए समित्या तियार कोए

ई) 2 तृतीयांश रोट कमी ने रोय जीही एखा गावोमेहे अनूसूचित जाती आना बिगर आदिवासी याआ बिगर एकजिन्सी लोकसंख्या ओय तिही अनुसूतिचतजमाती आदिम जमाती आना शेतीपूर्वसमुह या उमेदवारोओ बैठकोमेहे पुरा प्रतिनिधी रोहू जोवे

राज्याम प्राधिकरणापोरोते ग्रामसभाहा: गरज होय ऐहेलोहं मदत आपणारे

5) उपविभागपातळी समिती

राज्य सरकार आगाडीई उमेदवारोओ उपविभागपातळी समिती तीयार कोए

1. उपविभागीय अधिकारी नेताहा समकक्षअधिकारी अध्यक्ष
2. एका विभागोओ जबाबदारी रोणारु फारेस्ट नेताहा: समकक्षअधिकारी सदस्य
- 3 जिल्हापरिषदोओ नेमणुक केओल्या तालुकाआ पंचायत समितीई तीन सदस्य त्यामेए कमीत कमी बेन सदस्य याआ मदतोवाही जंगलवासी नेताहा आदिम जमाती मेए आदिवासी माहू उमेदवार रोय आना जिही आदिवासी जमाती ने ओय तिही बेन उमेदवारोओ मदतीवाही पिढ्यांपिढ्या आना जंगलमरणारे रोय आना एक बोयोओ उमेदवार रोय नेताहा घटनाआ 6 व्या अनुसूचित क्षेत्रामेहे स्वायत्त जिल्हा मंडळ नेताहा क्षेत्रीय मंडळ नेताहा बिहरे हाजे क्षेत्रामंडळोओ निवडील्या तीन उमेदवारो यामेहे कमीत कमी एक बोयोओ उमेदवार जोवे
4. उपविभागोओ जबाबदारी ज्यापोओ होय त्या आदिवासी कल्याण खातान अधिकारी पो ओय निते एहला अधिकारी ने ओय ते आदिवासी विकास विभागो जबाबदारी रोय.

6) उपविभागपातळी पोन्चे समितीई कामे

- 1) जे बिककट परिस्थिमेहे साडे,आना,जीवजंतू संवर्धन वन्यजीव, साडे जिवनजंतूअ राखीलकाजे ग्रामसभाआ आना वनहक्क धारकोओ आना बिहरा कामोबाबतीम आखाहा ग्रामसभाहा माहिती पुरावे
- 2) ग्रामसभा नेताहा वनहक्कसमितीही आना महसूली नकाशे आना मतदारयादी पुरवे
- 3) संबंधित ग्रामसभे मंजूर कोल्या आखा ठरावोओ तुलना कोए
- 4) ग्रामसभे पुरविल्या नकाशा आना बिहरा माहिती याआ एकठा कोए
- 5) दावाआ खरी बरोसा कोईलाकाजे ग्रामसभे ठराव आना नकाशे तापासे.
- 6) कोडलाबी वनहक्क व्याप्तीई नेताहा स्वरूपोओ संदर्भामेए ग्रामसभामेच्योओ भांगोडोओ सुनावणी नेताहा निर्णय कोए.

- 7) ग्रामसभाआ ठरावोवाही दुखालो उवल्या माहूऊ ज्यामेहे राज्यसंस्थाआ समावेश ओय. अर्जाआ सुनावणी कोए.
- 8) अंतरविभागीय दावाकाजे बिहरा उपविभागोओ समन्वय कोए सारकारी नोंदीई मेळ टाकीत कोईत प्रस्तावित वन हक्काआ तहसिलदार नोंदीई समुदा तियार काए
- 9) प्रस्तावित समितीही शॅवटया निर्णयोकाजे लेत मोकले.
- 10) नियमोमेहे परिशिष्ट (1)कार्म A) (B) मेहे आपल्या दाव्याआ नमूने आना दावेदारोहो आरामंशिर आना मोफत उपलब्ध होय. याआ खात्री कोए
- 11) गरजेऐ करोमोपोरोत ग्रामसभाआ बैठक खुल्ल आना उघाडीलो आना इमानदारीवाई सालतिताहा याआ बोरीसु कोए.

7) राज्यसरकार आगाडीई सदस्याआ जिल्हास्तरीस समिती टोलूकोए.

- अ) जिल्हाधिकारी नेताहा उपायुक्त अध्यक्ष
- ब) संबंधित विभागीय फॉरेस्टु नेताहा संबंधित उप वनसंरक्षक - सदस्य
- क) जिल्हा परिषेद निवडीत आपल्यो 3 जिल्हा परिषद सभासद मेहेरोते रोय यामेहे जंगलवासी अनुसूचित जमातीई ने ओय तिही बेन सभासद प्राधान्योनोईही पिढ्यांपिढ्या डोगोमेहे रोगारे ओय आना एक बोयोओ सदस्य ओय नेताहा घटनेए 6 व्या अनुसूचितमेए क्षेत्रामेहे जिही स्वायत्त जिल्हा मंडळे नेताहा क्षेत्रिय मंडळे नेताहा बिहरा हाजा त्या क्षेत्रिय मंडळ निवडील्या ते सभासद त्यामेहेरोत कमीत कमी एक बोयाओ रोय.
- ड) जिल्हाआ जबाबदारी होय ऐहेलूहू आदिवासी कल्याण खाताआ अधिकारी नेताहा जिही ऐहेलूहू अधिकारी उपलब्ध ने ओय तिही आदिवासी विभागोओ जबाबदारी ओय ऐहेलूहू अधिकारी.

8) जिल्हापातळी समितीई कामे.

जिल्हापातळी समिती

- अ) नियम पोटकलम (b)मेऐ गरजेए माहिती ग्रामसभा नेताहा : वन हक्क समितीही पुरविली होय याआ खात्री कोए.
- ब) कायदाआ उद्दिष्ट डोआआगाडी मिकीत विसारोम लेदेहे के नाहा ओ तापासिलो
- क) उपविभागपातळी समिती तियार कोअल्यो दावू आणा वन हक्काआ लेखल्यापोओ विसार कोएआना

- 7) ग्रामसभाआ ठरावोवाही दुखालो उवल्या माहूऊ ज्यामेहे राज्यसंस्थाआ समावेश ओय. अर्जाआ सुनावणी कोए.
- 8) अंतरविभागीय दावाकाजे बिहरा उपविभागोओ समन्वय कोए सारकारी नोंदीई मेळ टाकीत कोईत प्रस्तावित वन हक्काआ तहसिलदार नोंदीई समुदा तियार काए
- 9) प्रस्तावित समितीही शॅवटया निर्णयोकाजे लेत मोकले.
- 10) नियमोमेहे परिशिष्ट (1)कार्म A) (B) मेहे आपल्या दाव्याआ नमूने आना दावेदारोहो आरामंशिर आना मोफत उपलब्ध होय. याआ खात्री कोए
- 11) गरजेऐ करोमोपोरोत ग्रामसभाआ बैठक खुल्ल आना उघाडीलो आना इमानदारीवाई सालतिताहा याआ बोरीसु कोए.

7) राज्यसरकार आगाडीई सदस्याआ जिल्हास्तरीस समिती टोलूकोए.

- अ) जिल्हाधिकारी नेताहा उपायुक्त अध्यक्ष
- ब) संबंधित विभागीय फॉरेस्टु नेताहा संबंधित उप वनसंरक्षक - सदस्य
- क) जिल्हा परिषेद निवडीत आपल्यो 3 जिल्हा परिषद सभासद मेहेरोते रोय यामेहे जंगलवासी अनुसूचित जमातीई ने ओय तिही बेन सभासद प्राधान्योनोईही पिढ्यांपिढ्या डोगोमेहे रोगारे ओय आना एक बोयोओ सदस्य ओय नेताहा घटनेए 6 व्या अनुसूचितमेए क्षेत्रामेहे जिही स्वायत्त जिल्हा मंडळे नेताहा क्षेत्रिय मंडळे नेताहा बिहरा हाजा त्या क्षेत्रिय मंडळ निवडील्या ते सभासद त्यामेहेरोत कमीत कमी एक बोयाओ रोय.
- ड) जिल्हाआ जबाबदारी होय ऐहेलूहू आदिवासी कल्याण खाताआ अधिकारी नेताहा जिही ऐहेलूहू अधिकारी उपलब्ध ने ओय तिही आदिवासी विभागोओ जबाबदारी ओय ऐहेलूहू अधिकारी.

8) जिल्हापातळी समितीई कामे.

जिल्हापातळी समिती

- अ) नियम पोटकलम (b)मेऐ गरजेए माहिती ग्रामसभा नेताहा : वन हक्क समितीही पुरविली होय याआ खात्री कोए.
- ब) कायदाआ उद्दिष्ट डोआआगाडी मिकीत विसारोम लेदेहे के नाहा ओ तापासिलो
- क) उपविभागपातळी समिती तियार कोअल्यो दावू आणा वन हक्काआ लेखल्यापोओ विसार कोएआना

त्याहा शेवोटलीई मान्यता आपे.

ड) उपविभागपातळी समितीई हूकूमोवाही बांधाले माहूऊ अर्जाआ सुनावणी कोए.

इ) बेन जिल्हा मेच्या दाव्याबाबतीमेहे बिहरा जिल्हारी समन्वय कोए.

ई) हक्क नोंदीआरी आखे संबंधित सीरकारी नोंदीमेहे वन हक्काआ त्यामेहे कोईलोकाजे सूचना जारी कोए

उ) शेवोटोल्यू नमुनू आपल्या वन हक्कांचा नोंदी जाहिर कोअल्याआ बोरीसु कोए.

ऊ) या नियोमो परिशिष्ट 2 आना 3 मेहे लेखल्या पोशेते डोगो हक्कांआ नोंद आना कायदानीसे हक्कपत्रक याआ प्रमाणित नकला संबंधीत दावेदार आना ग्रामसभा याहा पुरविल्या होय याआ बोरीसु कोए.

ए) राज्यपातळी देखदेख समिती (संनियंत्रण) समिती राज्यसरकार आगाडी सदस्याआं एक राज्यस्तरीस देखरेख (संनियंत्रण) समिती टोलू वाले.

अ) मुख्य सचिव - अध्यक्ष

ब) सचिव, महसूल - विभाग - सदस्य

क) सचिव आदिवासी समाज कल्याण विभाग- सदस्ये

ड) सचिव वनविभाग - सदस्य

इ) सचिव, पंचायत राज विभाग - सदस्य

ई) आदिवासी सल्लागार मंडळो नेमणुक कोओल्यो मंडळाआ तीन आदिवासी सदस्य आना जिही आदिवासी मंडळ ने ओय तिही राज्य शासनो नेमणुक कोअल्ये अनुसूचित जमातीई तीन सदस्य आयुक्त, आदिवासी कल्याण नेताहा समकक्ष अधिकारी जो सदस्य सचिवोओ काम पाले

10) राज्यपातळी देखरेख (संनियंत्रण) समितीची कामे

राज्यपातळी देखेदख (संनियंत्रण) समिती

अ) वन हक्कोहो मंजूर आपीलोओ आना ते आपहू कोई लोओ प्रक्रियेपोओ देखरेख कोईलाकाजे नियम आना निर्देशक तियार कोए.

ब) राज्यामेए वन हक्काहा मंजूरी आपिलीई त्याआ खर - खोट तपासित ते सुपूद कोईलोओ यी आखी प्रक्रियेपोओ देखरेख कोए.

क) वन होक्काहा मान्यता आपिलीई आना त्या सत्याला तपासित ते सुपूद कोईलोओ यी प्रक्रियेए अहवाल नोडल संस्थेहे सादर कोए आना संस्था मागे तेहेलोहो अहवाल सादर कोए

ड) कायदाआ कलम 8 मेहे लेखल्याहोसे नोटीस जोडी ओय ताहा संबंधित अधिकारी विरुध्द कायदानिसे हाजी करावाई कोए.

इ) कायदामेए कलम 4 पोटकलम 2 नीसे पुनर्स्थापनो प्रक्रियेपोओ देखरेख कोए.

11) ग्रामसभा दावे दाखल कोईलो, नक्की कोईलो आना खरो खोटो तपासिलो रित

1) ग्रामसभा -

अ) दावे मागाडे आना या नियमोओ परिशिष्ट 1 मेहे आपल्या होये एहला दोवा स्विकारीला अधिकार वन हक्क समितीही आपे. एहेलाहा दावे मागाडल्या तिहेरोते 3 मोईना आघाडी

नियम 13 मेहे लेखल्याहोसे पुराव्यामेहेरोते किमान बेन पुरावाआरी एहला दावा दाखल कोहू पोडे.

गरज लागे ताहा ग्रामसभा तेहेलोहो लेखी कारणे नोदीत ते तीन मोयनाआ मायते वादाडीत सेकतेहे.

ब) आपा सामुदायिक वन संसोधने निश्चित कोईलोओ प्रक्रिया सालु कोईलोकाजे तारीख निश्चित कोए आना जिही मेलाई जंगल जागु त्याआ आहने ग्रामसभेहे आना उपविभागपातळी समितीही ते तारीख कोय

2) वन हक्क समिती ग्रामसभेमेहे तिई नियेएकामोमेहे मदत कोए.

1) आपल्या नमुनामेए दावे आणा त्याकाजे जोडल्या पुरावा मानीत, पोच आपे आणा राखीलौओ

2) दावे आणा नकाशाआरी पुरावाआ नोंद कोईलौओ

3) दावादारीओ यादी तीयार कोईलौओ

4) या नियमोमेहे ठरविते आपल्यापोरोते दाव्याआ खरो खोटो पालीलौओ

9) दाव्याआ स्वरुप आना व्याप्तीबद्दल तिई निष्कर्ष ग्रामसभेआगाडी विसार कोईलाकाजे आगाडी मेकेहे.

3) जोडयेहें त्या आखा दाव्याआ वन हक्क समिती तोरुफे रीतीवाही लेखी पोच आपे

4) या नियमोमेए परिशिष्ट 1मेहे ठरवित आपल्या नमुना ब, मेहे टोलू जंगल वन हक्काआ दावूबी वन हक्क समिती ग्रामसभेवाही तीयार कोए

5) पोटनियम 2 (5) नीसे वन हक्क समितीई निष्कर्ष जोडे त्या फाटी त्या निष्कर्षपोओ वार कोईलोकाजे ग्रामसभा आगाडीई खोबर आपीत बैठक लेय हाजू ठराव मंजूर कोए आना ते उपविभागपातळी समितीही मोकले.

6) ग्रामपंचायतीई सचिव ग्रामसभाआ सचिव कोईत काम पालेहे.

12) वन हक्क समितीने दावा तपासित पालीलौ रित

1) संबंधित दावेदार आना वनविभाग याहा हाजी ते खबर आपल्या फासाडी वन हक्क समिती -

अ) थेट जागापोओ भेट आपीत दाव्याआ स्वरुप, व्याप्ती आणा जागा पुरावू याआ तपासित पाले.

- ब) दावेदार नेताहा साक्षीदार यापोरोते फाशा थोडाक पुरावा आना नोंदी आयी ओय त्या मानीत लेय
- क) ढोरक्ये नेताहा, भटक्या जमातीई खाजगी सभासदओ मेलाआ नेताहा पिढ्यांपिढ्या संस्थेपोरोत कोअल्या दाव्याआ पडताळणी, ऐहलाहा माहू मेलो नेताहा: त्याआ आवे याआ नक्की कोए.
- ड) आदिवासी जातीई एखा माहू नेताहा टुलाहा त्याहा रोणारा जागाबाबतीमेहे अधिकार नक्की कोईलोओ त्याआ मेलातर्फे नेताहा पारंपारिक संस्थेतोफे कोअल्या दाव्याआ पळताडणी ऐहेलोओ मेला नेताहा त्या सभासद हजर ऊवे ताहजात कोयी जाहे. एहला माहू बरोसा कोए.
- इ) हरएक दावामेहे जागा आखीत कोमीत ओलखाहू जोजवे ऐहला नकाशा दिशा ठळक खुणा देखाडणारु नकाशू तियार कोए.
- 2) तिहीफाटी वन हक्क समिती दाव्याबाबतीम आपाआ निष्कर्ष काजे सादर कोए
- 3) बिहरा गावोओ पिढ्यांपिढ्या नेताहा रुढ हिवबाबत भांगड ओय नेताहा एक जंगलो जागु एकरोत जाखो ग्रामसभाआ वापरोमेहे ओय तर त्या - त्या ग्रामसभाआ वन हक्क समित्या ऐहलाहा हक्काआ वापरोओ स्वरुपोबाबत विसार कोईलोकाजे एकीज जागेहे बैठक लेय आणा आपाआ लेखी निष्कर्ष संबंधित ग्रामसभेही सादर कोए ग्रामसभा दाव्यासंबंधि भांगड मिटवी ने सेक्या ते बाब ग्रामसभा उपविभागपातळी समितीही मोकले.
- 4) ग्रामसभे नेताहा वनहक्क समिती कोडलाबी माहितीई नोंदीई नेताहा संबंधित अधिकारी त्याआ प्रमाणित नक्कल

ग्रामसभेहे नेताहा वन हक्क समितीही पुरवे आणा गरजे ओय ताहा सक्षम अधिकारीवाही त्याआ स्पष्टीकरण कोईलोओ मदत कोए.

13) जंगल हक्क ठरविलो काजे पुरावे.

1) वनहक्क मान्य कोईत सुपूर्द कोईलो काजे नीसेए पुरावा मानल्यु जाय.

अ) सार्वजनिक दस्तावेज, राजपत्र, जणगणना, सर्वेक्षण अहवाल, नकाशे, उपग्रहश्ये कार्य आराखडा, सूक्ष्म आराखडे, वनचौकशी, अहवाल, बिहरा वनविषयक नोंदी पट्टे नेताहा बिहरा कोडलाबी दस्तावेज नावोओ हक्कानोंदी ऐहेलोहो कोडलोबी सीरकारी दस्तावेज शासनो निवडिल्या समित्या आना आयोगाआ अहवाल, शासनोओ आदेश, जाहीरनामे, ठराव आना परिपत्रक ब) शासनमान्य दस्तावेज जहेलोहो मतदान फोटो, रेशनकार्ड, पारपत्र, घरपट्टी, रहीवाशी दाखले क) भौतिक पुरावे जेहेलोहो , कोओ पारसाला, आणा कायमोओ जमिनी सुधारणा यामेहे सपाटी करण बांध चेक बंधारे आना तत्संग ऐ आखे त्यामेहे रोय

ड) न्यायालयीन आना तत्सतम नोंदी ज्यामेंहे कोर्टाआ आदेश आना निर्णय त्यामेहे रोय

इ) संशोधन एखा पिढयांपिढया कायदाआ ताकदीई भारतीय मानववंशशास्त्रीय सर्वेक्षणोओहोसे नाव कामायो एहली संस्थाहा दस्तावेज ई) राजे, सरदार, संस्थाने नेताहा त्याहारका संस्थाआ नकाशे, हक्कनोंदीण अधिकर सवलती याहोसऱ्या नोंदी

9) वेए, माहोण, पवित्र, देवोओ जागु योहासन्य पेल्लु जमानू पिढयांपिढया रचना
4) पेल्लोए जमिनीई नोंदीमेहे लेखल्या नेतीहा पेल्लोओ जमानामेहे गावोओ
अधिकृत रोनारु होय ऐहेलीही मान्यता ओय त्या माहूऊ नाते देखाळणाऱ्या
वंशावळ नोंदी.

1) दावेदारोओ नेताहा बिहरो डायो माहूऊ लिखिलो जबाब

2) सामुदायिक वन हक्कोकाजे निसेए पुरावा जोवे.

अ) निस्ताराहोसे कोडलाबी नावोवाही ओलखिता आवणारे मेलाह हक्क

ब) डोगरे सारीलोओ पिढयांपिएया जागा कंदमुले, सारु, रानफळे आना बिहरे
जास्ती वनोपज टोलू वालिलीई जागा, मासे तोईलीई जागा, खेडीलो काजे पाई
व्यवस्था, माहूऊ नेताहा जनावारो ओ पावरीलोओ पायोयो जागु, बोडवाआ
ओहोड टोलू वालिलोओ जागू

क) स्थानिक मेलावाही कोअल्या बांधकामोओ उगरिल्यु भाग, आपु पुज्या
कोउताहा तो साड , मोलू डाबरा नेताहा माहोन

3) वन हक्क ठरविली वेले ग्रामसभा, उपविभापातळी समिती आना जिल्हापातळी
समिती पोओ लेखल्या पुरावामेहेरोते एकारोत जाख्खा पुरावाआ विसार कोए.

14 उपविभागपातळी समितीही कोईलो अर्ज

1. ग्रामसभेए ठरावोवाही बांदाला कोडलाबी माहूऊ स्तरीय समितीही
तारखेरोत 60दिहोओ मायते उपविभागसतरी समितीही अर्ज कोए

2. उपविभागस्तरीय समिती सुनावणीई तारिख ठरवे आणा ती तारखेआगोओ
किमान 15 दिहोओ लेखी स्वरुपोमेहे तेहेलोज अर्जदारोओ गावोमेरा
सार्वजनिक जागे नोटीस लागाडीत अर्जदारोहो आना संबंधित ग्रामसभेहे

सुनावणीई तारीख कोय

3. उपविभागातळी समिती एक ते अर्ज दाखल कोईत लेय नेताहा ने लेय नेताहा संबंधित ग्रामसभेही पुनर्विसारोकाजे मोकले.
4. ऐहेकोईत मोकलिल्यो अर्ज जोडे तीही फाटी 30 दिहोओ मायते ग्रामसभा बैठक लेय आणा अर्जदारोओ कोल्यो उनाय त्यासंदर्भाम ठराव मंजूर कोए आणा उपविभागपातळी समितीही मोकले.
5. उपविभागपातळी समिती ग्रामसभेए ठरावोपोओ विसार कोए आना एक ते अर्ज मान्य कोणारु नेताहा ने मान्य कोणारु हाजू तो निर्णय आपे.
6. रोकाईतरोल्यु अर्जाबाबतीमेहे मनमेहे चुकी विचार ने मेकीलो उपविभागपातळी समिती बिहरा दावेदारोओ वन हक्कांआ नोंदी तापासे आणा त्याआ तुलना कोईत संबंधित अधिकारीवाही जिल्हापातळी समिती विवाद सोडविलोकाजे ग्रामसभाआ एकीज जागे बैठक हादे जर 30 दिहोओ मायते परस्पर संमतीवाही खुलासू ने निहे तर उपविभागपातळी समिती संबंधित ग्रामसभाआ कोल्यो उनाइत विवादोबदल निवाडू कोए आना हाजू तो निकाल आपे.

15) जिल्हापातळी समितीही काईलो अर्ज :-

1. उपविभागपातळी समितीई निर्णयोवाही बांदाला कोडलाबी माहूऊ निर्णयोओ तारखेरोते 60दिहोओ मायते जिल्हापातळी समितीही अर्ज आपीलो जोवे.
2. जिल्हापातळी समिती सुनावणीही तारीख निश्चित कोए आणा त्या तारखेआगोओ किमान 15 दिही लेख्यामेहे तेहेलोज अर्जदारोओ गावोमेए हाजो आवे ऐहेलोहे सार्वजनिक जागोपो नोटीस लागाडीत अर्जदारोओ आणा संबंधित उपविभागपातळी समितीही

सुनावणीई तारीख कोये

3. जिल्हापातळीसमिती एक ते अर्ज दाखल काईलये नेताहा ने लेय नेताहा संबंधित उपविभागपातळी समितीही फाशू विचार कोईलोकाजे मोकले.
4. एहेकोईत मोकलिल्यो अर्ज जोडेतिही फाटी उपविभागपातळी त्याबाबतीमेहे निकाल आपे आणा तो जिल्हापातळी समिती याकारी अर्जापोओ विस्तार कोए आना एक ते अर्ज मान्य कओणारु नेताहा ने कोणारु आना हाजू तो निकाल सोपे
5. जिल्हापातळी समिती याफाटी अर्जापोओ विसार कोए आना एक ते अर्ज मान्य कोओआणारु नेताहा अमान्य कोणारु हाजु तो निर्णय ओये
- 6) शासकिय नोंदीमेहे गरजेए सुधारणा कोईलोकाजे जिल्हापातळी समिती दावेदारोओ नेताहा कलेक्टर नेताहा जिल्हा आयुक्ताही मोकले
- 7) बेन नेताहा जाखे उपविभागपातळी समितीई आदेशोमेहे विसंगती ओय ताहा जिल्हापातळीसमिती त्याआ नारजी दुर कोईलोओ दुरकोईलो काजे संबंधित उपविभागपातळी समितीई टोलु वालीत बैठक हादे. जर परस्पर समतीवाही तोडगु निहयू नेताहा संबंधित उपविभागपातळी समितीई केअओ उनाईत जिल्हापातळी समिती विवादेबध्दल निकाल लेय.

डॉ. बचित्तर सिंग

सहसचिव